

Cum pot toți profesorii să sprijine educația pentru cetățenie și drepturile omului: un cadru pentru dezvoltarea competențelor

Peter Brett, Pascale Mompoin-Gaillard, Maria Helena Salema

Contribuții: Virgilio Meira Soares, Vedrana Spajic-Vrkas,
Sulev Valdmaa, Ulrike Wolff-Jontofsohn

Editor: Sarah Keating-Chetwynd

EDITURA UNIVERSITARĂ
București, 2013

Opiniile exprimate în această lucrare aparțin autorilor și nu reflectă în mod necesar politica oficială a Consiliului Europei.

Toate drepturile sunt rezervate. Nicio parte a acestei publicații nu poate fi tradusă, reprodusă sau transmisă, în nici o formă și prin nici un mijloc, electronic (CD-Rom, Internet etc.) sau mecanic, inclusiv fotocopiere, înregistrare sau stocare de informații, fără acordul scris al Departamentului de Informare Publică și Publicații al Consiliului Europei., Directoratul Comunicare și Cercetare (F-67075 Strasbourg Cedex sau publishing@coe.int).

Coperta: Departamentul Realizare Publicații și Documente (SPDP), Consiliul Europei

Layout: Ogham/Mourreau

Editura Consiliului Europei

<http://book.coe.int>

F-67075 Strasbourg Cedex

ISBN 978-92-871-6555-8

© Consiliul Europei, martie 2009

Traducerea în limba română: Claudia Butaru

Traducerea a fost revizuită de: Laura Căpiță, Angela Tesileanu, Simona Velea

© Consiliul Europei, 2009

© Institutul de Științe ale Educației, 2013 (pentru versiunea în limba română)

Versiunea în limba română a acestui manual este realizată cu acordul Consiliului Europei.

Traducerea și publicarea s-a realizat în cadrul Proiectului Pilot *Travel Pass to democracy: Supporting Teachers in Preparing Students for Active Citizenship*, finanțat de Consiliul Europei și Uniunea Europeană. Traducerea nu este oficială, iar opiniile exprimate nu reflectă punctul de vedere oficial al Consiliului Europei sau al Uniunii Europene.

Publicat la Editura Universitară

București, 2013

Cum pot toți profesorii să sprijine educația pentru cetățenie și drepturile omului : un cadru pentru dezvoltarea competențelor / trad.: Claudia Butaru. - București : Editura Universitară, 2013
ISBN 978-606-591-878-8

I. Butaru, Claudia (trad.)

37

Funded
by the European Union
and the Council of Europe

COUNCIL OF EUROPE

Implemented
by the Council of Europe

Cuprins

Rezumat	p. 5
Mulțumiri	p. 7
1. Prefață	p. 9
2. Introducere	p. 13
3. Prezentare generală a competențelor și a documentului	p. 17
4. Grupul A: cunoașterea și înțelegerea ECD/EDO:	p. 21
5. Grupul B: activități de predare și învățare care dezvoltă ECD/EDO în clasă și în școală	p. 33
6. Grupul C: activități de predare și învățare care dezvoltă ECD/EDO prin parteneriate și prin implicarea comunității	p. 47
7. Grupul D: implementarea și evaluarea abordărilor participative ale ECD/EDO	p. 59
8. Resurse pentru alți factori interesați	p. 69
9. Concluzii	p. 75
10. Anexe	p. 77
11. Referințe și resurse	p. 81

Rezumat

În contextul etapei actuale a Programului ECD/EDO al Consiliului Europei - A învăța și a trăi democrația pentru toți (2006-2009) - această publicație reprezintă un răspuns la scopurile și obiectivele cheie de „consolidare a capacității de formare și dezvoltare a cadrelor didactice, în toate statele membre, atât în cadrul educației, cât și în parteneriat cu societatea civilă, în special cu comunitățile și ONG-urile”. Este recunoscut rolul profesorilor în promovarea valorilor democratice prin abordări didactice active, participative. O dată cu apariția noilor tendințe sociale, a unei mai mari interdependențe, a schimbărilor în comunitățile locale și în cea globală, succesul educației pentru cetățenie democratică (ECD) și al educației pentru drepturile omului (EDO) depinde în mare măsură de formatori și de cadrele didactice.

Această publicație prezintă competențele de bază care definesc capacitățile necesare cadrelor didactice în vederea implementării ECD/EDO în clasă, în școală și în comunitate. Manualul se adresează cadrelor didactice și formatorilor de cadre didactice, astfel: tuturor cadrelor didactice, specialiști în domeniul ECD/EDO, precum și profesorilor care predau alte discipline; formatorilor cadrelor didactice care lucrează în instituții de învățământ superior sau în alte structuri, în cadrul formării inițiale sau continue.

Sunt prezentate 15 competențe, organizate în patru grupuri, în mod progresiv, care corespund întrebărilor și problemelor cu care se întâlnesc cadrele didactice și formatorii cadrelor didactice în practica ECD/EDO:

- cunoașterea și înțelegerea ECD/EDO
- activități de predare și învățare care dezvoltă ECD/EDO în clasă și la școală (planificare, managementul clasei, predare și evaluare)
- activități de predare și învățare care dezvoltă ECD/EDO prin parteneriate și implicarea comunității (ECD/EDO în acțiune)
- implementarea și evaluarea abordărilor participative ale ECD/EDO.

Fiecare grup de competențe corespunde unui capitol, în cadrul căruia competențele sunt descrise în detaliu și exemplificate. Cititorul va găsi o diagramă de progres pentru fiecare competență: aceste diagrame au rolul de a ajuta cadrele didactice și formatorii cadrelor didactice să determine nivelul corespunzător practicii lor profesionale și să identifice astfel ce ameliorări pot să producă. Și alți factori interesați pot găsi resurse relevante pentru practica și implementarea ECD/EDO: factori responsabili de adoptarea politicilor, conduceri de școli și de instituții de învățământ superior.

Manualul se alătură altor trei importante publicații ale Consiliului Europei pe tema ECD/EDO:

- *Manual pentru formarea cadrelor didactice în domeniul educației pentru cetățenie democratică și al educației pentru drepturile omului* [Huddleston, T et. al, (2005), versiunea în limba română Tehne (2005)], care prezintă recomandări pentru guverne și autoritățile în domeniul educației din statele membre în vederea recunoașterii necesității unor abordări sistematice și coordonate cu privire la formarea cadrelor didactice în domeniul ECD/EDO;
- *Democratic Governance of Schools* (Backman, E. & Trafford, B., 2007), (Guvernarea democratică a școlilor), care explorează aspecte ce privesc școala în ansamblu și aspecte de leadership legate de ECD/EDO.
- *Manual pentru asigurarea calității educației pentru cetățenie democratică în școală* (C. Birzea et al, 2005; versiunea în limba română Tehne, 2005), un document/instrument de referință care aplică principiile și procesele asigurării calității la domeniul ECD/EDO.

Prin pilotarea acestor activități și prin recomandările propuse în acest document, sperăm că profesorii vor dobândi capacitatea de a preda aceste teme - deseori dificile și controversate - și de a crea un mediu de învățare adecvat pentru a-i educa pe tineri astfel încât să devină cetățeni responsabili, activi și implicați în viitor.

Mulțumiri

Această inițiativă reprezintă rezultatul unui an întreg de căutări de idei, de consultări și de elaborări. Este prin urmare important să le mulțumim diferiților actori care au contribuit la realizarea acestui manual și să le recunoaștem rolurile specifice.

Grupul inițial responsabil de elaborarea manualului s-a reunit pentru prima dată în luna iunie 2007, fiind format din Peter Brett, Virgílio Meira Soares, Maria Helena Salema, Vedrana Spajic-Vrkaš și Sulev Valdmaa.

Deși nu s-a stabilit de la început cine va fi autorul principal, după prima rundă de consultări, membrii grupului l-au ales pe Peter Brett să preia rolul principal în elaborarea manualului. Acesta a fost prin urmare responsabil de realizarea secțiunilor care nu se regăsesc menționate mai jos și a fost principalul responsabil de redactare pe parcursul proiectului.

Virgílio Meira Soares a asigurat complementaritatea cu programul pentru învățământ superior al Consiliului Europei și a elaborat secțiunile referitoare la învățământul superior.

Maria Helena Salema a elaborat competențele nr. 5, 9, 13 și 14 și a răspuns parțial de diferite secțiuni ale manualului și de suportul teoretic care a stat la baza investigațiilor cu privire la ECD și formarea cadrelor didactice, fiind implicată îndeaproape în proces pe tot parcursul anului.

Vedrana Spajic-Vrkaš a contribuit la conceptualizarea generală a manualului.

Sulev Valdmaa a contribuit la formularea competențelor nr. 1 și 8 și a realizat legătura cu programul de formare Pestalozzi al Consiliului Europei, care se adresează formatorilor de cadre didactice și multiplicatorilor în domeniul educației.

În septembrie 2008, Ulrike Wolff-Jontofsohn s-a alăturat grupului de experți și a contribuit la realizarea secțiunilor dedicate învățământului superior și formării inițiale a cadrelor didactice.

Pascale Mompoin-Gaillard, ca urmare a consultărilor detaliate cu grupul Pestalozzi pentru ECD, din luna martie 2008, a reformulat în mod considerabil manualul, atât ca structură, cât și prin conținuturi suplimentare.

Ólöf Ólafsdóttir, șeful Departamentului Școlar și Extrașcolar al Consiliului Europei, a asigurat o solidă fundație a manualului referitoare la drepturile omului, inclusiv egalitatea dintre sexe. Josef Huber a sprijinit elaborarea manualului prin programul Pestalozzi. Heather Courant și Sharon Lowey au asigurat sprijinul administrativ neîntrerupt.

Și, în sfârșit, aș dori să le mulțumesc coordonatorilor ECD, Rețelei ECD din Europa de Sud-Est și Grupului Consultativ Ad hoc privind Educația pentru Cetățenie Democratică (ED-EDCHR) - în special președintelui Reinhild Otte, care a oferit un sprijin continuu și sfaturi valoroase.

Doresc să le mulțumesc tuturor autorilor și celor care și-au adus o contribuție. Mi-a făcut plăcere să răspund de acest proiect, nu numai deoarece cred că produsul final va fi util, ci și fiindcă acest proces a fost o ocazie de a lucra cu educatori dedicați, cu experiență și inovatori.

*Sarah Keating-Chetwynd
Liderul echipei de proiect și editor
Strasburg, decembrie 2008*

1. Prefață

Este recunoscut faptul că rolul profesorilor în promovarea educației pentru democrație prin abordări active, participative este crucial. Succesul educației pentru cetățenie democratică (ECD) și al educației pentru drepturile omului (EDO) depinde în mare măsură de profesia didactică.

De aceea ministerele educației din cele 47 de state membre ale Consiliului Europei, în „Declarația finală a Conferinței permanente a miniștrilor europeni ai educației (Istanbul, mai 2007)”, au inclus competențele civice în rândul celor cinci categorii de competențe pentru promovarea culturii democratice și coeziunii sociale (celelalte fiind: competența interculturală; competența plurilingvistică; angajamentul social; abordarea bazată pe solidaritate și perspectivele multiple). Acest document reprezintă un răspuns la declarația miniștrilor europeni ai educației, menționată mai sus și se bucură prin urmare de o puternică susținere politică.

La 3 octombrie 2008, Adunarea Parlamentară a Consiliului Europei a mers un pas mai departe prin adoptarea Recomandării 1849 (2008) pentru promovarea unei culturi a democrației și a drepturilor omului prin formarea profesorilor¹.

Adunarea a recomandat, printre altele:

“Comitetul de Miniștri face apel la guverne și la autoritățile competente ale statelor membre să ia în considerare experiența și expertiza Consiliului Europei în acest domeniu, în special:

...

5.2. competențele necesare pentru promovarea culturii democrației și a drepturilor omului în clasă este necesar să fie introduse în curriculumul pentru formarea profesorilor indiferent de disciplina predată.”

Lucrarea trebuie să fie văzută în contextul mai larg al activității Consiliului Europei privind ECD/EDO, începând din anul 1997, și ca răspuns la scopurile și obiectivele cheie ale etapei actuale a activității Consiliului Europei cu privire la ECD/EDO - „A învăța și a trăi democrația pentru toți” (2006-2009) -

„... consolidarea capacității de formare și de dezvoltare a cadrelor didactice, în toate statele membre, în cadrul educației și în parteneriat cu societatea civilă, în special cu comunitățile și ONG-urile”².

Există o distanță între idealurile politicilor oficiale și discursul cu privire la ECD/EDO din multe țări europene și practica propriu-zisă din școli³. Un studiu Eurydice a arătat că în ciuda faptului că educația pentru cetățenie a devenit mai răspândită în cadrul programelor școlare, numai în câteva țări europene aceasta se regăsește în formarea inițială a cadrelor didactice.⁴

Una dintre provocările recent identificate este capacitatea de „a dezvolta programe mai eficiente și mai cuprinzătoare de formare a cadrelor didactice, atât la nivelul formării inițiale, cât și la nivelul formării continue”:

„Modelul general în regiunea Europei de Vest este cel al unei formări limitate, sporadice a cadrelor didactice cu privire la ECD/EDO, care are, în cea mai mare parte, un conținut general, în formarea inițială a cadrelor didactice și care este opțională în formarea continuă. Această situație nu corespunde rolului crucial al cadrelor didactice în dezvoltarea unor practici efective privind ECD/EDO. Se pun serioase întrebări legate de abilitatea și eficiența cadrelor didactice de a promova abordări mai active, participative, asociate cu reformele în domeniul educației pentru cetățenie din multe țări”.⁵

¹ Text adoptat de Adunarea Parlamentară la 3 octombrie 2008 (Sesiunea 36).

² Consiliul Europei, Educație pentru cetățenie democratică și drepturile omului, Programul de activități (2006-2009) „A învăța și a trăi democrația pentru toți” DGIV / EDU / CAHCIT (2006) 5, 14 martie 2006, 3.

³ Naval, C., Print, M. & Iriate, C. (2003); Osler și Starkey (2005). A se vedea detalii în capitolul 10: „Referințe și resurse”.

⁴ Eurydice (), *Citizenship Education at School in Europe* (Educația civică în școlile din Europa), 2005

⁵ Birzea C. et al., *All European Study in Education for Democratic Citizenship Policies*, (Studiu paneuropean cu privire la politicile de educație pentru cetățenie democratică), Consiliul Europei, Strasburg, 2004.

Această publicație se alătură altor activități/publicații ale Consiliului Europei:

- Formarea cadrelor didactice s-a evidențiat în cadrul activităților Consiliului Europei din sfera educației, incluzând implicarea în organizarea și desfășurarea Anului european al cetățeniei (2005). În acest cadru, Consiliul Europei a publicat un *Manual pentru formarea cadrelor didactice în domeniul educației pentru cetățenie democratică și al educației pentru drepturile omului*⁶ care conține recomandări pentru guverne și pentru autoritățile din domeniul educației din statele membre în vederea recunoașterii necesității unor abordări sistematice și coordonate cu privire la formarea cadrelor didactice în domeniul ECD/EDO. În acest manual au fost caracterizate și descrise bune practici privind abordările din formarea inițială a cadrelor didactice. S-a făcut apel la un efort suplimentar pentru a elabora și a exemplifica competențele de bază cu privire la educația pentru cetățenie și la educația pentru drepturile omului pentru formarea inițială a cadrelor didactice, iar proiectul pe care se bazează această publicație reprezintă un răspuns la acest apel:

„...aceștia (profesorii) sunt cei care introduc și explică elevilor noile concepte și valori, facilitează dezvoltarea noilor abilități și competențe, creează condițiile care să le permită aplicarea acestor abilități și competențe în viața de zi cu zi, acasă, la școală sau în cadrul comunității locale”⁷.

- Lucrarea grupului de autori poate fi privită și ca însoțind publicația *Democratic Governance of Schools* (Guvernarea democratică a școlilor)⁸, care a explorat aspecte ce privesc școala în ansamblul ei și aspecte de leadership legate de ECD/EDO. Lucrarea noastră cu privire la competențe răspunde nevoilor individuale ale cadrului didactic, la nivel de clasă.

„În prezent, se acordă multă atenție performanțelor academice ale elevilor, dar nu trebuie să uităm de un alt rol important al educației: acela de a promova valori și competențe sociale care reprezintă o condiție pentru conviețuirea pașnică în societatea globalizată modernă.”⁹

- Lucrarea „Scoping Study on Effective Practice in the Democratic Governance of Schools in Europe” (Investigație cu privire la practicile efective de guvernare democratică a școlilor din Europa)¹⁰ a arătat că oportunitățile pentru participarea elevilor la guvernarea școlară tind să fie mai eficiente atunci când sunt strâns legate de ceea ce se învață în cadrul curriculumului formal:

„Pentru a valorifica potențialul de învățare al acțiunilor de participare, se pare că elevii au nevoie de oportunitatea de a reflecta critic asupra a ceea ce învață din acestea, precum și să fie capabili să vadă „imaginea mai amplă” a modului în care aspectele guvernării democratice în școală au legătură cu aspectele guvernării democratice în lumea reală. Se sugerează dezvoltarea nu numai a unui mediu critic și reflectiv în general în sala de clasă, ci și a oportunităților la clasă de a reflecta la standardul practicii democratice chiar în cadrul școlii, a limbajului și a conceptelor cu care se poate discuta despre aceasta.”

- *Manual pentru asigurarea calității educației pentru cetățenie democratică în școală*¹¹, un document/instrument de referință care aplică principiile și procesele asigurării calității la domeniul ECD/EDO.

„Pentru a avea succes, școlile trebuie să adere la aceleași principii ca și curriculumul pentru ECD.”

Acest manual a beneficiat de o serie de consultări. În martie 2008, programul Pestalozzi, proiect al Consiliului Europei de formare a cadrelor didactice, a avut un rol esențial în sprijinirea procesului de

⁶ Huddleston, T. (ed.), *Tool on teacher training for education for democratic citizenship and human rights education*, Council of Europe, Strasbourg, 2005, versiunea în limba română Tehne, 2005.

⁷ Ibid., p. 15.

⁸ Backman, E. and Trafford, B., *Democratic governance of schools*, Council of Europe Publishing, Strasbourg, 2007.

⁹ Ibid., p. 43.

¹⁰ Huddleston, T., *From student voice to shared responsibility: effective practice in democratic school governance in European schools*, Network of European Foundations and Council of Europe, 22 May 2007, p. 28.

¹¹ Bîrzea, C. et al., *Tool for quality assurance of education for democratic citizenship in schools*, Council of Europe Publishing, Council of Europe, 2005, versiunea în limba română Tehne, 2005.

elaborare a acestor competențe pentru cadrele didactice. Această publicație a fost revizuită ca urmare a consultărilor cu rețeaua Pestalozzi a formatorilor de cadre didactice, reprezentând 14 țări europene și a început să fie testată în diverse contexte naționale de formare în cadrul programului, în primăvara și vara anului 2008.

Coordonatorii ECD, care s-au întâlnit în aprilie 2008 la Viena, au oferit, de asemenea, consultanță, așa cum au furnizat și rețelele regionale din Europa de Sud-Est, în iunie 2008, la Zagreb, și Rețeaua Marea Baltică / Marea Neagră.

2. Introducere

2.1. Obiectivele manualului și grupul țintă

Obiectivul specific al acestui manual este de a defini și a exemplifica o serie de competențe de bază pentru cadrele didactice în domeniul ECD/EDO și de a răspunde nevoilor individuale ale profesorilor la nivel de clasă.

Formatori ai cadrelor didactice din Croația, Estonia, Anglia, Franța, Germania și Portugalia au lucrat în echipă cu scopul de a identifica și a defini competențe cheie referitoare la ECD/EDO. Au încercat apoi să găsească exemple pentru a demonstra cum se pot aplica aceste competențe în diverse situații (posibil în toate cele 47 de țări membre ale Consiliului European) pentru formatorii cadrelor didactice și pentru cei care le utilizează la clasă atunci când se gândesc cum să abordeze și să dezvolte teme, abilități și valori ECD/EDO precum și proiecte privind cetățenia activă la clasele lor.

Acest manual este conceput astfel încât să poată fi utilizat de cadrele didactice și de formatorii cadrelor didactice în cadrul formării inițiale și continue. Competențele nu sunt concepute doar pentru specialiști în domeniul ECD/EDO, ci se doresc a fi relevante pentru toate cadrele didactice, la nivelul învățământului primar și secundar.

Competențele prezentate în acest document nu sunt obligatorii. Scopul lor este să-i ajute pe profesori și pe furnizorii de formare, nu să îi sperie! Competențele nu trebuie să provoace frică (sau să fie folosite ca o amenințare de către autorități). Spiritul în care aceste competențe au fost concepute este unul de abilitare a profesorului. Scopul este acela de a sprijini și a îmbunătăți metodele de predare și învățare în domeniul ECD/EDO și nu de a judeca. Ideile și îndrumările prezentate pot fi folosite, în totalitate sau parțial, ca material suport pentru formarea cadrelor didactice. Ne așteptăm la flexibilitate și adaptare în ceea ce privește utilizarea lor în diferite contexte naționale, deoarece admitem că statele încorporează ECD/EDO în sistemele lor naționale de învățământ în moduri diferite.

2.2. Definiții

Definițiile ECD/EDO sunt deschise interpretării

Per ansamblu, educația eficientă pentru cetățenie democratică contribuie la dezvoltarea cunoașterii orientate spre valori, a abilităților bazate pe acțiune și a competențelor concentrate pe schimbare care le conferă tinerilor, responsabilități și consolidează dreptatea socială.

Consiliul European subliniază importanța esențială a ECD/EDO în pregătirea și în responsabilizarea oamenilor pentru a trăi și a acționa într-o societate democratică. Se subliniază obiectivul central al ECD/EDO de a-i încuraja și a-i sprijini pe elevi astfel încât aceștia să devină cetățeni activi, informați și responsabili. Astfel de cetățeni sunt:

- conștienți de drepturile și de responsabilitățile lor în calitate de cetățeni;
- informați cu privire la lumea politică și socială;
- preocupați de binele altora;
- clari, atunci când își exprimă opiniile și argumentele;
- capabili să aibă o influență în lume;
- activi în cadrul comunităților în care trăiesc;
- responsabili în acțiunile pe care le exercită în calitate de cetățeni.¹²

¹² Bîrzea, C. et al., 2005, op. cit., p. 25.

Este necesar ca profesorii să fie foarte clari în legătură cu modul în care și motivația pentru care își dezvoltă propriile raționamente privind ECD/EDO în cadrul diferitelor contexte naționale.

*„Un număr de **teme, concepte și dimensiuni** interconectate sunt comune ECD/EDO. Printre acestea se regăsesc următoarele **teme**: menținerea unor lucruri, precum societatea democratică și drepturile asociate cu aceasta; noțiunea de participare în societate; pregătirea sau dezvoltarea capacității tinerilor în vederea participării active și informate; focalizarea pe includere sau integrare în societate; concentrarea pe societatea contemporană; încurajarea parteneriatelor; promovarea unei perspective internaționale...*

Conceptele cheie care susțin ECD/EDO sunt democrație, drepturi, responsabilități, toleranță, respect, egalitate, diversitate și comunitate. Aceste concepte, ca și însăși ECD/EDO, pot fi contestate și problematice în diferite contexte.

*ECD/EDO implică și **dimensiunile cunoștințelor și înțelegerii, abilităților, atitudinilor și valorilor. Aceste dimensiuni sunt reunite prin abordările didactice, care au drept obiectiv principal formarea și modificarea atitudinilor și comportamentului tinerilor în viața lor de adulți.***¹³

Sunt disponibile multe definiții ale termenului „competență”

Contextul acestui proiect cuprinde și idei anterioare referitoare la rolul și natura competențelor cadrelor didactice. Ca parte a „Strategiei de la Lisabona”, Comisia Europeană a elaborat „Principiile europene comune pentru competențele și calificările cadrelor didactice”¹⁴. Cadrelor didactice li se cere un număr tot mai mare de noi competențe, iar acestea nu sunt numai individuale sau definitive și statice. Noi competențe au apărut ca urmare a noilor nevoi sociale și comunitare identificate în școală (precum managementul conflictelor, receptivitatea culturală, sensibilitatea și comunicarea interculturală, perspective globale și multiple, consiliere etc..).

Dezvoltați pentru prima dată în domeniul managementului, termenii „competență” și „competențe” - în limba engleză „competence”, „competences”, „competency” și „competencies” (n.t.) - sunt deseori folosiți în același sens. Nu putem formula aici o definiție completă a termenului „competență”. Termenul are o mare varietate de sensuri și poate fi exprimat prin termeni precum „abilitate”, „aptitudine”, „capacitate”, „eficiență” și „îndemânare”. Competența poate fi atribuită persoanelor, grupurilor sociale sau instituțiilor, „atunci când acestea au sau dobândesc condițiile de realizare a unor obiective specifice de dezvoltare și de răspuns la cerințe importante venite din mediul extern”¹⁵.

OECD a definit competența după cum urmează:

*„...mai mult decât cunoștințe și abilități. Aceasta presupune capacitatea de a răspunde unor cerințe complexe, prin valorificarea și mobilizarea resurselor psiho-sociale (inclusiv abilități și atitudini) într-un anumit context.”*¹⁶

„E-Forumul UNESCO cu privire la abordările pe baza competențelor”, din anul 2006, a urmărit să ofere un spațiu multiplu, deschis și constructiv pentru împărtășirea la nivel interregional a experiențelor legate de modificarea și dezvoltarea curriculumului pe baza abordărilor prin competențe. Această acțiune cu durata de 3 săptămâni s-a bazat pe un document care a dezvoltat conceptul de „*competențe contextualizate*”:

*„De acum înainte, în afară de a alcătui pur și simplu liste sau inventare de competențe decontextualizate, trebuie să se acorde prioritate descrierii acțiunii competente a unei persoane într-o anumită situație în vederea dezvoltării unei abordări contextualizate a competenței.”*¹⁷

¹³ D Kerr, “Citizenship: Local, National and International” (Cetățenia: local, național și internațional) în L. Gearon (ed.), *Learning to Teach Citizenship in the Secondary School* (Să învățăm să predăm cetățenia în școala secundară), 2003, p.7-8.

¹⁴ European Commission, Directorate General of Education and Culture, *Common European Principles for Teacher Competences and Qualifications*, presented at the European Testing Conference on Common European Principles for teacher competences and qualifications. 20-21 June 2005, Brussels.

¹⁵ Weinert, Franz E., *Concepts of competence*, Max Planck Institute for Psychological Research, Munich, 1999.

¹⁶ OEDC, “The Definition and Selection of Key Competencies” (Definirea și selectarea competențelor cheie), DeSeCo publications, 2005, <http://www.oecd.org/dataoecd/47/61/35070367.pdf>.

¹⁷ ORE (Observatoire des Reformes en Education), *Revisiting the Concept of Competence as an Organizing Principle for Programs of Study: From Competence to Competent Action* (Revederea conceptului de competență ca principiu organizator al programelor de studii: de la competență la acțiune competentă), Montreal, 2006

În această lucrare, prin competențe de bază avem în vedere o imagine cu multiple aspecte a competențelor, implicând capacități generale care interacționează în sinergie pentru îndeplinirea obiectivului predării ECD/EDO.

În general, putem defini competențele drept o abordare care implică aspecte precum:

- cunoștințe (a ști că);
- atitudini și comportamente (a fi conștient de cum acționezi, în context și de ce);
- dispoziții (a fi deschis la schimbare, a simți motivația)
- abilități procedurale (a ști cum să faci);
- abilități cognitive (tratarea informațiilor, gândirea critică și analiza critică);
- abilități bazate pe experiență (a ști cum să reacționezi și să te adaptezi, pe baza cunoștințelor și abilităților sociale anterioare).

2.3. Care sunt beneficiile ECD/EDO?

- ECD/EDO le oferă tinerilor șansa de a se implica în problemele contemporane care îi interesează.
- ECD/EDO încorporează multe forme active de învățare și oportunități pentru tineri de a discuta și a dezbate subiecte controversate.
- Să predai ECD/EDO este plăcut! Clasele și mediile de învățare din afara clasei sunt pline de idei, opinii și pasiune.
- Ce este mai important decât ca oamenii la nivel local, național și global să conviețuiască în pace și să colaboreze? ECD/EDO este o formă de educație „pentru viitor” (în care tinerii se gândesc activ cu privire la modul în care pot face lumea un loc mai bun).
- ECD/EDO oferă oportunități naturale și „reale” atât pentru tineri, cât și pentru profesori, „să facă o diferență” și să susțină schimbarea.
- ECD/EDO își are rădăcinile în noțiunea de implicare în comunitate - tinerii și profesorii se pot implica într-un dialog cu partenerii din afara școlii.
- ECD/EDO creează spațiul necesar în curriculum pentru ca tinerii să aibă posibilitatea de a afla mai multe despre teme precum legile, drepturile omului, teme politice și referitoare la mediu, care altfel nu s-ar regăsi în disciplinele studiate.
- ECD/EDO asigură oportunități de a adopta o atitudine pozitivă împotriva aspectelor negative din societate (ca rasismul, stereotipurile din mass-media, concepțiile greșite legate de migrația globală).
- ECD/EDO le permite tuturor profesorilor (indiferent de specializare) să conecteze activitatea lor didactică cu probleme de actualitate - îi ajută să facă învățarea semnificativă și relevantă.
- ECD/EDO îi poate abilita pe profesori într-o perioadă în care, prin diferite presiuni, se pot simți lipsiți de autoritate prin ordine venite de sus.

2.4. Răspuns la provocările legate de implementarea ECD/EDO

Echipa de dezvoltare care a lucrat la acest proiect nu și-a făcut iluzii. Este dificil să introduci ECD/EDO ca o nouă caracteristică a programelor școlare. Cele mai multe țări europene au încercat abordarea prin intermediul disciplinelor existente, cum ar fi istoria sau științele sociale.

Nu este necesar ca acest manual să ajungă la aprecieri dogmatice cu privire la meritele diferitelor modele curriculare pentru ECD/EDO, cu toate că trebuie menționat că abordările transcurriculare pot tinde să fie mai solide pe hârtie decât sunt în realitate la clasă, când educația referitoare la cetățenie

poate fi implicită, fragmentară sau iluzorie¹⁸. Rezultatele nu au fost în general pe măsura așteptărilor, iar aceste încercări sunt treptat abandonate în favoarea unei abordări mai focalizate: de exemplu, o educație pentru cetățenie distinctă cu un curriculum bine definit, o interdisciplinaritate mai autentică, educație bazată pe proiecte, proiecte pentru cetățenia activă, zile/săptămâni dedicate unor anumite teme ECD/EDO sau într-adevăr o combinație bogată a acestor abordări.

Profesorii sunt cu siguranță specialiști într-o disciplină - istorici, geografi, oameni de știință, de exemplu - dar sunt mult mai mult decât atât. Toate cadrele didactice trebuie să fie capabile să se gândească la bazele disciplinelor lor, să le abordeze în mod critic, să realizeze conexiuni cu alte domenii, precum cetățenia și să exploreze utilitatea lor socială, relevanța și relația cu cultura contemporană, promovând toleranța, egalitatea, diversitatea ca bun colectiv, respectul și dezvoltarea drepturilor omului.

¹⁸ For example, see Bolivar, *Non scholae sed vitae discimus: limites y problemas de la transversalidad [Limits and problems of the cross-curricular approach]* Revista de Educacion, 309, pp. 23-65, Enero-Abril 1995.